

Скасування обов'язкової реєстрації зовнішньоекономічних контрактів на біржах

Біржі залучалися як установи для торгівлі сільськогосподарською продукцією на внутрішньому ринку з метою допомогти сільгоспвиробнику реалізувати свою продукцію.

Насправді, цю роль біржі не виконують. Так, за даними електронного видання АПК-Інформ, яке посилається на Міністерство аграрної політики, станом на 19.11.2010 р. на біржовому ринку склалася наступна ситуація: об'єм торгів олійних культур складає 1,458 млн. т., з них на внутрішньому ринку – 3,53 тис. т.; об'єм торгів зернових культур складає 13,607 млн. т., з них на внутрішньому ринку – 19,75 тис. т.

Спираючись на вищезазначене, вважаємо за **недоцільне** реєструвати зовнішньоекономічні контракти зі стягненням комісії у розмірі 0,2% від суми контракту на товарних біржах. Адже, для **експортерів це десятки мільйонів гривень непродуктивних витрат, втрачений час, папір і комерційна інформація, що передана разом із контрактом на біржу.** Насамкінець, **ніяких фактичних послуг ці структури не надають.**

Позитивний досвід мають – Росія та Білорусь. У Росії обов'язкову реєстрацію контрактів при експорті товарів було скасовано у 1996 р., у Білорусі – 2003 р. До того ж, там реєстрацією контрактів займалися виключно державні органи: відповідно уповноважені Міністерства зовнішніх економічних зв'язків РФ та Комітет з сільського господарства і продовольства облвиконкому РБ, а не як на Україні – приватні структури через товарні біржі.

Нижче пропонуємо аналітичний матеріал, який доводить, що на Україні не існує законодавчо встановленого порядку обов'язковості укладання та реєстрації зовнішньоекономічних контрактів на біржах.

Ситуація, яка склалася у результаті прийняття Указу Президента від 29.06.2000 року № 832 «Про невідкладні заходи щодо стимулювання ринку виробництва та розвитку ринку зерна» (далі Указ), яким начебто запроваджено необхідність укладання та реєстрації контрактів на експорт сільськогосподарської продукції, виглядає абсурдною, адже такого законодавчо встановленого порядку **не існує взагалі.**

Так, Указ адресовано Кабінету Міністрів України, щоб він *“вжив заходів щодо запровадження порядку, за яким експорт зерна здійснюється лише за експортними контрактами, укладеними та зареєстрованими на акредитованих для таких операцій біржах”* (п. 1б).

Тобто, в Указі міститься лише норма-вказівка, яка поширюється на Кабінет Міністрів України.

На виконання Указу, Кабінет Міністрів України Постановою "Про заходи щодо вдосконалення регулювання ринку зерна" № 1148 від 20.07.2000 р. постановив Міністерству аграрної політики України *"вжити заходів до посилення вимог до умов акредитації товарних бірж,..., а також до укладення та реєстрації зовнішньоекономічних контрактів."*

У Постанові міститься тільки норма-вказівка, яка поширюється на Міністерство аграрної політики України.

Зі свого боку, Мінагрополітики України видало Наказ від 11.08.2000 р. № 139 "Про затвердження порядку відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 р. № 1148 "Про заходи щодо вдосконалення регулювання ринку зерна" і який було змінено Наказом Мінагрополітики України № 259 від 01.08.2003 р.

У цих двох наказах зазначено: *"Затвердити Порядок надання товарній біржі висновку про її відповідність вимогам щодо надання послуг з укладення та реєстрації угод купівлі-продажу сільськогосподарської продукції..., а також з укладення та реєстрації зовнішньоекономічних контрактів."* Дійсно, Порядок реєстрації додається, вимоги до надання висновку про відповідність товарних бірж є, перелік документів про надання товарній біржі висновку про відповідність є, але знову, **посилань на законодавчу обов'язковість реєстрації саме зовнішньоекономічних контрактів нема.**

Далі ще цікавіше та зухваліше. Замість того, аби йти конституційним, законодавчим шляхом Мінагрополітики України направило Державній митній службі України листа №37-19-2-7/10525 від 12.11.2002 р. Перша частина листа – це преамбула, в якій міститься начебто просто посилання на Указ Президента, а фактично перекручується його зміст. Цитуємо: *"Указом Президента України від 29.06.2000р. № 832 "Про невідкладні заходи щодо стимулювання виробництва та розвитку зерна" запроваджений порядок, за яким експорт зерна здійснюється лише за експортними контрактами, укладеними та зареєстрованими на товарних біржах"*, а друга частина роз'яснює тільки термін "зерно", що й так було відомо з дня опублікування Закону України "Про зерно та ринок зерна в Україні".

Отже, ні Указом Президента, ні Постановою Кабінету Міністрів ніякого порядку стосовно обов'язковості укладення та реєстрації експортних контрактів на біржах не запроваджено. Ці документи містять тільки рекомендацію щодо вдосконалення існуючого порядку, а отже не регулюють відносини експорту зерна та й не можуть їх регулювати і тим більше вступати у суперечність із таким законодавством:

- Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і **відповідно до законів України. (ст. 6 Конституції України).**

- Правовий порядок в Україні ґрунтується **на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.** Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України – **ст. 19 Конституції України.**
- **Ст.ст. 3, 4 Митного кодексу України:**
Засади митної справи... визначаються виключно законами України та цим Кодексом. Митне регулювання здійснюється на основі принципів: законності, системності, виключної компетенції митних органів України щодо здійснення митної справи, додержання прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб.
- **Ст. 2 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність"**
"Суб'єкти ЗЕД керуються такими принципами:
 - заборони будь-яких, крім передбачених цим Законом, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів ЗЕД;
 - неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів;
 - регулювання ЗЕД тільки законами України;
 - заборони застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, що у будь-який спосіб створюють для суб'єктів ЗЕД умови менш сприятливі, ніж ті, які встановлені законами України."
- **Ст. 18 Закону України "Про зерно та ринок зерна"**
"Суб'єктам ринку зерна гарантується право вільно розпоряджатися власними ресурсами зерна та продуктами його переробки, укладати угоди щодо їх продажу, у тому числі на експорт. Однією із основних засад державної політики з регулювання ринку зерна є недопущення обмежень у пересуванні зерна та продуктів його переробки (ст. 9 Закону)."

Отже, виконання Указу Президента України на законодавчому рівні здійснено не було, змін до законодавства не внесено.

Виходить так, що це зроблено листом Мінагрополітики шляхом перекручення змісту Указу Президента України. Цей лист, у свою чергу, навіть і не є, і не може бути нормоутворюючим, оскільки не містить прямого положення про запровадження обов'язкової реєстрації контрактів на біржі.

Такі порушення законодавства містяться і в останній Постанові Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. за № 1254 "Деякі питання укладення та реєстрації зовнішньоекономічних контрактів" та, прийнятому на його виконання, наказі Міністерства аграрної політики та продовольства України 28.01.2011 р. № 5.

Постановою неправомірно, з огляду на викладене вище, встановлено, що митне оформлення продукції(товарів), що експортується, здійснюється на підставі ЗЕД контрактів, укладених і зареєстрованих на біржі. Цією Постановою внесено колізію, адже під продукцією(товарами) тут

розуміються види с/г продукції (товарів), визначені у підпункті 3.3.1 статті 3 Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України" (тобто ті, що є об'єктами державного цінового регулювання). Але митні органи і надалі керуються коментованим вище листом Мінагрополітики №37-19-2-7/10525 від 12.11.2002 р., вимагаючи реєстрації на біржі зовнішньоекономічних контрактів **на зерно** у визначенні Закону України "Про зерно та ринок зерна в Україні", **тобто будь-якого**.

Хочемо звернути вашу увагу на те, що такий порядок укладання та реєстрації зовнішньоекономічних контрактів на біржі є **взагалі нереальним і таким, що суперечить** ще й спеціальному законодавству – Закону України "Про товарну біржу" і Типовим правилам біржової торгівлі с/г продукцією. Адже, підприємства **самостійно у себе на місцях, а не на біржах**, підшукують партнерів, проводять переговори й укладають з ними зовнішньоекономічні контракти, **а отже не потребують жодних, до того ж надуманих і фіктивних, послуг біржі з укладання контрактів**. Більше того, біржові брокери, які укладають зовнішньоекономічні біржові контракти, "укладають" фіктивні договори-доручення з покупцями продукції (які ні сном ні духом не знають про це) та "надають" їм такі ж фіктивні послуги. Взагалі, за таку фіктивну схему передбачена досить сувора відповідальність.

Отже, такий порядок **не може застосовуватися** до суб'єктів господарської діяльності. Адже, **обмежує право** підприємця вільно розпоряджатися власними зерноресурсами, в т.ч. самостійно укласти угоди продажу зерна, зокрема на експорт, і **створюють для підприємця умови менш сприятливі**, ніж ті, що встановлені законами (передбачаючи необхідність звернення до біржі за наявності самостійно укладеного контракту, понесення непродуктивних витрат, пов'язаних з укладенням фіктивних брокерських угод, повідомлення комерційної інформації, що передається разом із контрактом на біржу потенційним конкурентам).

Крім того, моніторинг зовнішньоекономічних договорів здійснює Держзовнішінформ і Державна митна служба України, якій в обов'язковому порядку надаються зовнішньоекономічні контракти.

Отже, потреби в реєстрації на біржі не існує. З метою сприяння збуту зерна на експорт, пропонуємо скасувати обов'язкове укладення та реєстрацію зовнішньоекономічних контрактів із зерном на Аграрній біржі.